

Vlaams
Parlement

vergadering **C277**
zittingsjaar 2016-2017

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening,
Energie en Dierenwelzijn

van 13 juni 2017

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Piet De Bruyn aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over bedreigde broedvogels – 2275 (2016-2017)	3
VRAAG OM UITLEG van Bart Caron aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over de foutenmarge op nitraatresidumetingen – 2420 (2016-2017)	5
VRAAG OM UITLEG van Hermes Sanctorum-Vandevoorde aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over maatregelen om de milieudruk door energieverbruik, mobiliteit en voedingsconsumptie te verminderen – 2441 (2016-2017)	9

VRAAG OM UITLEG van Piet De Bruyn aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over bedreigde broedvogels – 2275 (2016-2017)

Voorzitter: de heer Bart Nevens

De voorzitter: De heer De Bruyn heeft het woord.

Piet De Bruyn (N-VA): Minister, collega's, soms zijn rapporten goed om te bevestigen wat we al weten. Het rapport zoals gepubliceerd in Birdlife International, valt onder die categorie. We weten eigenlijk al langer dat het met onze broed- en weidevogels niet de goede richting uit gaat ondanks het feit dat we, en ik meen dat heel oprecht, vanuit het beleid initiatieven nemen. Of het nu over beheersovereenkomsten gaat, het opstellen van speciale beschermingsprogramma's of het afbakenen van zones waar beschermingsinitiatieven van toepassing zijn, we stellen vast dat het resultaat er niet is. In het rapport Birdlife International worden daar een heel aantal voorbeelden van gegeven die ik hier niet zal herhalen.

Met mijn vragen wil ik nagaan of de instrumenten die we inzetten, voldoende efficiënt zijn, of het goedbestede euro's zijn. Ik trek het doel dat we vooropstellen niet in twijfel, maar het instrument dat we daarvoor inzetten, is op zijn minst voor verbetering vatbaar.

Tegen de achtergrond van dit rapport, dat opnieuw aantoonde dat het met onze akker- en weidevogels niet de goede richting uit gaat, wil ik u een aantal vragen stellen, minister.

Beheersovereenkomsten voor weide- en akkervogels kunnen enkel worden afgesloten in zogenaamde gebieden voor soortenbescherming. Biedt dat netwerk voldoende garantie om tot succes te komen? We stellen immers vast dat we daar de trend niet kunnen keren. Bestaat binnen bepaalde speciale beschermingszones (SBZ's) waar landbouw plaatsvindt, de mogelijkheid om gebruik te maken van beheersovereenkomsten voor weidevogels?

Acht u het samen met mij nodig een soortbeschermingsprogramma voor akkervogels tot stand te laten komen, op voorwaarde dat het voldoende specifiek is? Zo ja, volgens welke accenten zult u dat doen?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Het is inderdaad zo dat wij onderzoek doen naar de resultaten van de beslissingen die wij nemen. Dat gebeurt in opdracht van het Departement Landbouw en Visserij en van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Aan het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) is gevraagd om in 2010, 2012, 2013 en 2016 onderzoek te doen naar de effecten van de PDPO-maatregelen (Programmeringsdocumenten voor Plattelandsontwikkeling). Er wordt ook nog een meting uitgevoerd in 2018. Hierbij wordt gebruikgemaakt van een specifiek meetnet ontworpen in zestien gebieden waar PDPO-maatregelen werden uitgevoerd, waaronder de beheerovereenkomst akkervogels.

Uit dat onderzoek is gebleken dat er lokaal, in gebieden waar veel beheerovereenkomsten gesloten worden, een positief effect is op het aantal soorten broedvogels dat voorkomt in dat gebied. Akkervogels lijken sneller te reageren op maatregelen dan weidevogels. Algemeen blijkt de soortenrijkdom sterker toe te nemen onder de maatregelen die genomen worden op een grotere landschapsschaal.

Uit de INBO-studies blijkt ook dat het pakket aan genomen maatregelen een effect had op het voorkomen en de aantallen van typische vogels van het landbouwgebied wanneer de oppervlakte groot genoeg is. Dit lijkt te bevestigen dat

de huidige aanpak, waarbij maatregelen geconcentreerd worden in gebieden met de grootste potenties, aan te bevelen is.

De zogenaamde gebieden voor soortbescherming zijn afgebakend op voorstel van het INBO. Via het soortbeschermingsprogramma (SBP) akkervogels zal worden nagegaan of het opportuun is deze afbakening aan te passen in functie van akkervogels. Aangezien de maatregelen voor akkervogels nog niet zo lang in werking zijn getreden – met elk jaar een groter aantal percelen – zou het kunnen dat het effect zich nog niet volledig heeft doorgezet op het terrein en dat deze pas binnen enkele jaren tot duidelijke resultaten zullen leiden.

Enkele typische akkersoorten, zoals geelgors en veldleeuwerik, lijken alvast lokaal positief beïnvloed te worden door deze maatregelen.

Gezien de mogelijk gunstige effecten die er lokaal zijn, heeft de VLM al enkele belangrijke stakeholders in het buitengebied samengebracht om na te gaan of ze bereid zijn een projectmatige aanpak rond beheerovereenkomsten in een gebied uit te rollen. De wil is aanwezig om samen lokaal een visie uit te werken over de manier waarop het instrument kan bijdragen om de kwaliteit van de leefgebieden van deze soorten te verbeteren.

Daarnaast wordt ook de expertise van deze partners benut om processen inzake monitoring, begeleiding en communicatie mee te nemen om de kansen op succes te verhogen. We werken zeer goed samen met de regionale landschappen, landbouworganisaties en natuurverenigingen. Er worden dus inspanningen geleverd om dat lokaal aan te pakken.

Beheerovereenkomsten kunnen in principe nagenoeg overal in Vlaanderen worden gesloten. De Vlaamse Regering heeft echter gesteld dat beheerovereenkomsten in uitvoering van de plattelandsverordening niet gesloten kunnen worden in natuureservaten of bosreservaten. Dat lijkt me ook logisch.

Op dit ogenblik worden de voorbereidingen getroffen om de opmaak van een SBP akkervogels te starten in 2018. Dit SBP zal zich vooral richten op een beperkte selectie van soorten akkervogels die voldoende indicatief zijn voor de landschapskwaliteit en die een negatieve trend vertonen. Er wordt geschat dat gerichte maatregelen voor deze soorten een ruimer palet van andere akkervogelsoorten ten goede komt. Deze soorten kunnen met andere woorden als paraplu soort fungeren voor de andere akkervogels. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen akkervogels van uitgestrekte en open landbouwlandschappen en akkervogels van eerder kleinschalige landbouwlandschappen.

Het onderzoek naar de noodzaak tot eventuele aanpassing of uitbreiding van de afbakening van gebieden maakt deel uit van het op te maken SBP.

De voorzitter: De heer De Bruyn heeft het woord.

Piet De Bruyn (N-VA): Minister, ik dank u voor uw antwoord. Ik denk dat we er samen van overtuigd zijn dat bijkomende inspanningen nodig zijn. De instrumenten die we daarvoor inzetten, moeten we kunnen aanwenden met een zo groot mogelijke return on investment. We moeten dan ook kritisch durven kijken wat de resultaten zijn. U hebt gezegd dat er opnieuw metingen gebeuren die tussen 2013 en 2016 om een of andere reden zijn stilgevallen. Sinds 2016 is men opnieuw gegevens aan het verwerken, en ook in 2018 zal men opnieuw een stand van zaken opmaken. Dat is positief.

Wat het SBP voor akkervogels betreft, geeft u zelf aan dat het voldoende specifiek moet zijn voor een aantal kernsoorten om resultaat te kunnen boeken. In dat opzicht kijk ik samen met u uit naar die resultaten.

Er wordt ook gewerkt aan een breed draagvlak waarbij niet alleen de landbouwactoren maar ook regionale landschappen, natuurverenigingen en iedereen die zich met expertise en kennis van zaken bij dit thema betrokken voelt, een kans krijgen. Dat kan het welslagen van de inspanningen alleen ten goede komen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Bart Caron aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over de foutenmarge op nitraatresidumetingen – 2420 (2016-2017)

Voorzitter: de heer Bart Nevens

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Minister, uit uw antwoord op mijn schriftelijke vraag nummer 604 blijkt er toch wel een heel ruime foutenmarge te zitten op de bemonstering van nitraatresiduen in de bodem. Zowat de helft van de tegenstalen die worden genomen, levert een andere evaluatie op dan het originele staal.

U stelt dat het tegenstaal niet noodzakelijk het laagste testresultaat oplevert, maar het is wel steevast het laagste resultaat van alle bemonsteringen dat in aanmerking wordt genomen.

Aangezien er geen tegenproeven gebeuren op positieve stalen, omdat deze om evidente redenen niet gecontesteerd worden door de landbouwer, en er hoe dan ook steevast gekozen wordt voor het beste resultaat, zien we enkel een verschuiving van rode meetresultaten naar groene meetresultaten of een behouden van lichtrode resultaten in plaats van donkerrode stalen of tegenstalen.

Volgens het jongste nitraatresidurapport werden er zowat 17.000 percelen bemonsterd, waarbij er op ongeveer 4500, ofwel 26 procent, een overschrijding van de eerste drempelwaarde werd vastgesteld. 6,5 procent overschrijdt zelfs de tweede drempelwaarde.

Zonder de correctie bij de 700 percelen met een positiever tegenstaal, zou het percentage overschrijdingen dus nog een stuk hoger gelegen hebben.

Minister, hoe betrouwbaar acht u zelf de toegepaste meettechnieken wanneer blijkt dat er op de gecontesteerde resultaten een foutenmarge van zowat 50 procent rust? Vindt u de methodieken voldoende betrouwbaar om er een beleid op te bouwen? Is het in deze optiek niet nuttig of wenselijk om ook bij nipt positieve resultaten een tegenproef te doen? Bij hoeveel van de 681 'andere evaluaties' zien we het resultaat dalen onder drempelwaarde 1? Bij hoeveel zien we het dalen onder of stijgen boven drempelwaarde 2? Waarom wordt het beste testresultaat de facto als eindresultaat genomen? In hoeverre is dit niet een structureel verbloemen van de cijfers?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Collega's, ik heb een uitgebreid technisch antwoord en ik zal dat met plezier overlopen.

U hebt inderdaad ook al een antwoord gekregen op uw schriftelijke vraag. In het antwoord staat dat verschillende bemonsteringen van een perceel kunnen leiden tot een ander analyseresultaat. Dit is eigen aan bodemstaalnames en analyses. Een perceel is geen plas water waarin het nitraat netjes homogeen verdeeld is. Weersomstandigheden, bodemgesteldheid, bodemprocessen, gewasontwikkeling

zorgen ervoor dat nitraat niet homogeen verdeeld is en dat er geen duidelijke constante in zit. De staalnameperiode loopt van 1 oktober tot 15 november. In aanmerking genomen dat men bij het nemen van een bodemstaal ongeveer 1,5 kilogram grond verzamelt van een perceel tot 2 hectare groot, is het dus logisch dat twee bemonsteringen een verschillend resultaat kunnen opleveren.

Zijn het daarom slechte instrumenten? Integendeel, het betekent gewoon dat je daar op een verstandige manier mee moet omgaan. Wanneer bij een landbouwer op slechts één perceel, de zogenaamde 'perceelsevaluatie', het nitraatresidu wordt bepaald, is dit in feite een steekproef om na te gaan of er zich mogelijk een probleem stelt met betrekking tot nitraatuitspoeling. Zodra de eerste drempelwaarde overschreden wordt, zal de landbouwer het volgende jaar opnieuw het nitraatresidu moeten laten bepalen. In de meeste gevallen zal dat op meerdere percelen van het bedrijf zijn. Dat leidt dan tot een bedrijfsevaluatie van het nitraatresidu. Alleen niet-focusbedrijven met een overschrijding die nog beneden de tweede drempelwaarde ligt, moeten het volgende jaar maar één perceel laten bemonsteren. Omdat we weten dat er steeds een verschil is tussen twee bemonsteringen van eenzelfde perceel, en dat dit ook onvermijdelijk is, kan een klein verschil tussen twee bemonsteringen dus inderdaad het verschil maken tussen al dan niet overschrijden van de drempelwaarde.

Net omdat we weten dat het nitraatresidu op een perceel kan variëren en er bij 'perceelsevaluatie' maar één perceel bemonsterd wordt bij de landbouwer, zou het niet correct zijn om daar geen rekening mee te houden. Daarom werd er geopteerd om bij de perceelsevaluatie bij verschillen in metingen alleen het laagste resultaat te behouden.

Wanneer landbouwers een 'bedrijfsevaluatie' moeten uitvoeren, worden er meerdere percelen aangeduid voor een nitraatresidubepaling. In deze gevallen gaat het niet meer over een steekproef, maar worden er net verschillende percelen, verdeeld over de verschillende teeltgroepen van een bedrijf en rekening houdende met het bedrijfsareaal, aangeduid om zo een volledig beeld te krijgen over de potentiële nitraatuitspoeling. Omdat er meer nitraatresidubepalingen gebeuren op het bedrijf, verhoogt dit de nauwkeurigheid van de globale evaluatie.

Wanneer een bedrijfsevaluatie niet positief beoordeeld wordt, wordt het bedrijf aangeduid als een focusbedrijf met maatregelencategorie 1, 2 of 3. Hoe negatiever de evaluatie, hoe hoger de maatregelencategorie.

Tijdens de nitraatresiducampagne worden in een periode van 6 weken, tussen 1 oktober en 15 november, ruim 26.000 stalen genomen op ruim 16.000 percelen, waarop het nitraatresidu bepaald wordt. Die resultaten zijn zeker niet allemaal tijdig gekend om nog een tweede staalname georganiseerd te krijgen voor 'nipt' positieve resultaten.

Als we kijken naar de percelen in kader van een 'perceelsevaluatie' die een tweede maal bemonsterd werden, stellen we vast dat er 564 waren waar een tweede staalname een resultaat beneden de eerste drempelwaarde gaf en de eerste niet. Er waren ook 452 percelen waar de eerste staalname al een resultaat beneden de eerste drempelwaarde gaf en de tweede dit gewoon bevestigde. Daarnaast waren er 52 percelen waar een eerste meting boven de eerste drempelwaarde ook bevestigd werd door een tweede meting.

Van de percelen waar er maar één bemonstering is en waar die nipt beneden de eerste drempelwaarde ligt, zullen er dus inderdaad misschien zijn die bij een tweede bemonstering een resultaat nipt boven de drempelwaarde zullen geven. Een verschil van 1 kilogram nitraatstof per hectare tussen 2 metingen is immers al genoeg om tot een dergelijke 'omslag' te leiden wanneer je een resultaat toetst aan een 'norm'. Misschien zijn er dus inderdaad percelen waar de eerste

bemonstering in orde was, en een aantal waar een tweede bemonstering wél een overschrijding zou geven. Maar hetzelfde geldt net zo goed voor percelen waar de eerste bemonstering een resultaat boven de eerste drempelwaarde gaf: daar zou een tweede bemonstering dan misschien wel een resultaat beneden de drempelwaarde kunnen geven.

Naar aanleiding van uw vierde vraag, wil ik de algemene cijfers verduidelijken. In 2016 werd op 16.024 percelen het nitraatresidu bepaald. Hiervan past ruim 40 procent in een 'bedrijfsevaluatie'. De overige 60 procent zijn bemonsterd in het kader van een 'perceelsevaluatie'.

In totaal werden 1403 percelen meerdere keren bemonsterd. Van deze 1403 percelen waren er 335 in het kader van een 'bedrijfsevaluatie'. Slechts 5 procent van de percelen aangeduid voor een bedrijfsevaluatie, werden dus meer dan één keer bemonsterd. Wanneer we voor deze 335 percelen de resultaten vergelijken met de eerste drempelwaarde, dan leidt dit op 218 percelen, dus 65 procent, tot eenzelfde resultaat.

Op 117 percelen, 35 procent, lag één bemonstering beneden de eerste drempelwaarde en de andere erboven. Maar, zoals reeds gezegd, bij een bedrijfsevaluatie worden geen individuele percelen beoordeeld maar alle percelen die bemonsterd zijn. Een bijkomende nitraatresidubepaling op één perceel, ook al geeft die een iets lager resultaat dan een eerste bemonstering, zal dus amper een effect hebben op het gewogen gemiddelde.

De overige 1068 percelen die meerdere keren werden bemonsterd, waren percelen in het kader van een 'perceelsevaluatie'. 11 procent van de percelen aangeduid voor een perceelsevaluatie werden dus meer dan één keer bemonsterd. Wanneer we de resultaten van die percelen vergelijken met de eerste drempelwaarde, dan leidde dit op 47 procent van de percelen tot hetzelfde resultaat.

Zoals reeds eerder vermeld, wordt niet steeds de facto het laagste resultaat als eindresultaat genomen. Dit is alleen bij het beperkt aantal perceelsevaluaties met een tegenstaal het geval. Dit heeft dus niets te maken met het verbloemen van de cijfers, maar alles met het correct omgaan met de beoordeling van analyse-resultaten waarvan men weet dat er een inherente en onvermijdelijke variatie aan verbonden is, zeker wanneer het enkel gaat over een meting op één perceel van een bedrijf.

Collega, ik heb dus alle twijfels weggenomen aan de hand van dit antwoord.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Minister, ik zal eerlijk zijn: het is inderdaad een behoorlijk technisch antwoord. De vraag leidde er ook toe, ik weet het wel. Ik zal het antwoord in ieder geval nog eens zeer aandachtig en rustig nalezen. Ik heb geprobeerd om mee op te schrijven. Ik wil er nog geen conclusies uit trekken, behalve dat er toch behoorlijk veel afwijkende meetresultaten zijn. Voor een deel is het te verklaren, zoals u zegt, door de periode van bemesting, door de weersomstandigheden, door het feit dat er in die zes weken ook nog eens een grote variatie is. Ik wil het dus rustig nalezen.

Ik vind het ook positief dat er in het kader van dit MAP ook bedrijfsevaluaties komen, zeker bij die bedrijven waar herhaalde overtredingen van de drempelwaarde zijn vastgesteld.

Laat me toe om het nog eens rustig verder te bestuderen. Ik hoop alleen dat we op middellange termijn toch stappen vooruit zullen zetten. Ik stel vast dat over het algemeen de problematiek van de residuwaarden problematisch blijft en veel te

hoog is om de normen te halen die in het MAP zelf zijn gesteld. Voor de rest zal ik op basis van deze cijfers geen conclusies trekken zonder ze eerst te bestuderen.

De voorzitter: De heer Dochy heeft het woord.

Bart Dochy (CD&V): Voorzitter, minister, collega's, het nieuwe Mestdecreet heeft vooral ingezet op staalnames die zullen worden gebruikt als sensibiliserend instrument. Minister, u hebt terecht gezegd dat er afwijkingen zijn op residuanalyses, maar de grootste afwijking zit waarschijnlijk in een correcte staalafname. Het is niet evident om van een perceel van een aantal hectare een representatief staal te nemen. Als je dat tot tweemaal toe doet, kunnen ze inderdaad afwijken van elkaar. Vandaar dat het uiterst belangrijk is dat er omzichtig met de resultaten wordt omgegaan. Sensibiliserend, ja, maar wetende dat als er een foutenmarge op zit, er rekening mee moet worden gehouden, want er kunnen zeer zware gevolgen zijn aan een eventuele overschrijding van een drempelwaarde met bijkomende maatregelen die worden opgelegd. Vandaar dat ik wil oproepen om er verstandig mee om te gaan en om die resultaten vooral ook verder in te zetten als sensibiliserend element voor de land- en tuinbouwers.

De voorzitter: De heer Vandaele heeft het woord.

Wilfried Vandaele (N-VA): Over de methodiek en de techniciteit van het staalnemen, wil ik het niet zozeer hebben. Ik heb de indruk dat het soms een ingewikkeld klunnen is, met beroepsmogelijkheden enzovoort. Je moet al goed thuis zijn in de materie.

Wat me wel zorgen baart, is dat we op het gebied van watervervuiling en nitraatvervuiling – en het is toch de bedoeling dat die daalt – nauwelijks vooruitgang boeken of toch niet in die mate die we wensen. Dat baart me inderdaad wel zorgen: de trage verbetering van de waterkwaliteit, waar we de doelstellingen, ook die van Europa, nog altijd niet halen. Er dreigen ook boetes te komen. Als die er komen, zullen we er als samenleving voor betalen en niet de landbouwsector. Het zal een collectieve verantwoordelijkheid zijn. Los van de methodiek van de staalnames vind ik het uiteindelijke doel, namelijk de waterkwaliteit, belangrijker en stel ik vast dat we nog altijd niet zijn waar we willen geraken.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Collega's, ik heb de manier van staalname en de interpretatie ervan uiteengezet. Het is de aanpak die in MAP 5 op die manier is afgesproken.

Wat de opmerking over de resultaten betreft, heb ik naar aanleiding van vragen ook al gezegd dat er bijkomende maatregelen zullen moeten worden genomen. Het is niet waar dat de resultaten verslechteren. Ze stagneren nadat er eerst een spectaculaire daling was. Het is vaak een probleem in leefmilieu: na de eerste maatregelen zie je vaak een sterke daling, waarna het moeilijker en moeilijker wordt omdat het laaghangend fruit is geplukt. Ook hier is dat zo, maar het zal ons inderdaad moeten aanzetten tot het nemen van bijkomende maatregelen.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Minister, ik sluit me aan bij uw laatste opmerking. Er is inderdaad een sterke daling geweest tot voor een paar jaar, en nu is er, globaal genomen, een stagnering van de resultaten. Ik kan accepteren dat staalnames op een hectare grond wel eens tot verschillende resultaten leiden door allerlei factoren, maar globaal genomen, hebt u gelijk en zullen er bijkomende maatregelen moeten worden genomen als we de Europese doelstellingen willen bereiken. Hoe lastig het ook is, ik denk dat u er beter niet te lang mee wacht en dat de evaluatie snel gebeurt om ook de boetes te vermijden.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

**VRAAG OM UITLEG van Hermes Sanctorum-Vandevoorde aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over maatregelen om de milieudruk door energieverbruik, mobiliteit en voedingsconsumptie te verminderen
– 2441 (2016-2017)**

Voorzitter: de heer Bart Nevens

De voorzitter: De heer Sanctorum heeft het woord.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Voorzitter, minister, collega's, de Vlaamse Milieumaatschappij heeft via het Milieurapport Vlaanderen (MIRA) een overigens excellente en volledige analyse gemaakt van de impact van het energie-, het mobiliteits- en het voedingssysteem. De analyse geeft een genuanceerd maar kritisch beeld weer. Op vlak van energie is de afgelopen twintig jaar de energie-intensiviteit afgenomen, maar Vlaanderen blijft meer energie-intensief dan de omringende landen. Fossiele brandstoffen zijn nog steeds veruit de belangrijkste energiebron in Vlaanderen, ondanks het feit dat er een aantal positieve tendensen, bijvoorbeeld op het vlak van hernieuwbare energie, kunnen worden waargenomen. Ook de luchtvervuiling is afgenomen, maar stikstofdioxide en fijn stof blijven een belangrijke impact hebben op de volksgezondheid. Het rapport benadrukt dat het wegverkeer een belangrijke bron van luchtpolluenten blijft. Zorgwekkend is dat het aantal personenkilometers stijgt en er geen verdere modale verschuiving meer plaatsvindt. Ook de eco-efficiëntie van het voedingssysteem in Vlaanderen is verbeterd – het gaat dan vooral over de productie in Vlaanderen zelf –, maar stagneert intussen voor veel parameters, en de totale milieudruk is nog altijd te hoog. Ik denk dat we dit allemaal erkennen, en u hebt het daarnet ook nog benadrukt in verband met nitraat. Verdere verbetering is volgens het rapport niet meer mogelijk door enkel optimaliseren van productie. Het is ook niet de eerste keer dat die analyse er is in rapporten van de Vlaamse Milieumaatschappij en andere rapporten. Bovendien is een belangrijk deel van de voetafdruk via de voedingsconsumptie in Vlaanderen te wijten aan de productie buiten ons land.

De rode draad in het rapport is dat de druk op het milieu is verbeterd, maar de laatste jaren stagneert. En dat is zorgwekkend. De milieudruk is nog steeds bijzonder groot, ook in vergelijking met het buitenland. Minister, erkent u deze vaststelling? Bent u ervan overtuigd dat de aanpak via de talrijke plannen die Vlaanderen rijk is, de komende jaren een bijkomende verbetering voor het milieu zal opleveren? Kunnen we die inschatting met voldoende zekerheid maken?

Wegverkeer creëert vandaag een hoge milieudruk. De uitstoot van lood neemt sinds 2005 zelfs toe. Dat heeft niets te maken met emissie maar met slijtage. Wordt volgens u voldoende geïnvesteerd in een duurzaam mobiliteitssysteem in Vlaanderen? Wat moet volgens u bijkomend gebeuren?

Het rapport benadrukt dat de Europese grenswaarden voor fijn stof niet voldoen om de gezondheid te beschermen. Is het halen van de grenswaarden voorgesteld door de Wereldgezondheidsorganisatie een expliciete beleidsdoelstelling in Vlaanderen, in het bijzonder voor fijn stof omdat hiervoor een groot verschil bestaat? Indien ja, tegen wanneer wenst u die te halen?

De milieudruk door landbouw blijft hoog in Vlaanderen. Zullen de bestaande strategieën in het landbouwbeleid volgens u de komende jaren leiden tot een significant lagere milieudruk?

Een belangrijk nieuw element dat het rapport aanreikt, is de inschatting dat veel van de emissies gerelateerd aan ons voedingssysteem, buiten ons grondgebied

plaatsvinden. Minder dierlijke producten eten heeft volgens het rapport het grootste potentieel om de ecologische duurzaamheid van het voedingssysteem te verbeteren. Welke maatregelen plant u om de totale voetafdruk via voeding te reduceren?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Ik wil beklemtonen dat de voorbije decennia de druk op het milieu significant is teruggedrongen, resulterend in een algemene verbetering van de kwaliteit van onze leefomgeving en in een vermindering van de impact op onze gezondheid en ons welzijn. De tijdreeksen van indicatoren in diverse rapporteringen, waaronder MIRA, staven deze vaststelling, en tonen de successen van het Vlaamse beleid. Dat kun je niet ontkennen.

Ondanks deze gunstige evolutie blijven we geconfronteerd met een aantal uitdagingen, waarbij de klassieke aanpak van milieuproblemen alleen niet zal volstaan om de beoogde langetermijndoelstellingen te bereiken. De uitdagingen waarvoor we staan, zijn immers sterk gelinkt aan onze geglobaliseerde systemen van productie en consumptie. Milieuproblemen zijn met andere woorden sterk verweven met de systemen die instaan voor de basisnoden van een steeds evoluerende maatschappij: energie, mobiliteit, voeding, ruimte, water, materialen. Deze systemen zijn sterk verweven met socio-economische en institutionele processen, elk met hun eigen dynamiek. Vaak speelt zich dit ook mondiaal af en voelen we dit op lokaal Vlaams niveau.

Binnen deze context vragen hardnekkige milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit, een 'systemische' aanpak. Het thematische denken moet verbreden tot meer systeembenken en het inzetten op transitie. De problemen kunnen ook niet meer door één beleidsniveau of één vakminister worden opgelost, maar moeten worden gedragen door het hele beleid.

Dat is ook wat deze Vlaamse Regering doet met de langetermijntransitievisie Visie 2050. Door in te zetten op de transitie wil de Vlaamse Regering gestalte geven aan dit toekomstbeeld en de ecologische uitdagingen aangaan.

Het Milieurapport 'Systeembalans 2017' speelt hierop in voor drie systemen. Het staat in dit boekje en biedt onderbouwing bij de langetermijnaanpak van de Vlaamse Regering.

De totale uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen is tussen 1990 en 2015 significant gedaald. De Europese en internationale klimaatdoelstellingen vragen om een versnelling van de emissiereductie: een engagement waar bijna de hele wereld zich achter schaaft. Zoals afgesproken op de Vlaamse Klimaat- en Energietop van 1 december vorig jaar, wordt er nu gewerkt aan een Vlaamse Klimaatvisie 2050 en aan een Vlaams Klimaat- en Energieplan voor de periode 2021-2030. Vlaanderen zal er alles aan doen om de uitstoot van broeikasgassen in lijn met onze Europese en internationale afspraken te reduceren.

Alle huidige luchtkwaliteitsnormen worden gehaald, behalve voor de parameter stikstofdioxide, die in de agglomeratie Antwerpen nog wordt overschreden. Dit is te wijten aan de hoge stikstofoxide-emissies van dieselwagens.

Zoals reeds eerder toegelicht, werk ik aan een nieuw Vlaams Luchtkwaliteitsplan. Daarin zal bijzondere aandacht gaan naar mobiliteit, een sector die een belangrijke impact heeft op de luchtkwaliteit en volksgezondheid, maar ook een bijzondere grote inspanning zal moeten leveren inzake het realiseren van de klimaatdoelstellingen.

Dit brengt ons meteen bij uw tweede vraag.

Het klopt dat wegverkeer verantwoordelijk is voor een hoge milieudruk. Als gevolg van de invoering van de loodvrije benzine daalden de loodemissies van transport

sterk tot 2005. Door het toenemende wegverkeer stegen de loodemissies opnieuw, vooral ten gevolge van slijtage van remmen en banden.

Meer algemeen moeten we inderdaad verdere stappen vooruitzetten inzake de uitstoot van CO₂, stikstofdioxide en fijn stof, in het bijzonder de kleinste roetdeeltjes, door het verkeer.

In de Systeembalans 2017 wordt erop gewezen dat het autogebruik diep geworteld is in onze maatschappij en ieders gedrag. Er zijn ingrijpende maatregelen nodig die erop gericht zijn om het aantal verplaatsingen te vermijden, een verschuiving teweeg te brengen naar meer milieuvriendelijke verplaatsingswijzen en het energiegebruik en de milieu-impact van vervoermiddelen terug te dringen. Wat er bijkomend moet gebeuren, is in de eerste plaats iets dat door de ter zake bevoegde collega moet gebeuren. Ik kijk dan ook met grote belangstelling uit naar het Mobiliteitsplan Vlaanderen, dat ook een inbreng zal leveren voor het Vlaams Klimaat- en Energieplan 2021-2030.

Ik denk dat ook de klimaatresolutie die in het Vlaams Parlement is goedgekeurd, goede suggesties omvat die minister Weyts zeker zullen inspireren.

In deze commissie heb ik al vaak gezegd dat de Wereldgezondheidsorganisatie advieswaarden heeft opgesteld, bijvoorbeeld voor fijn stof, die uitsluitend zijn gebaseerd op gezondheidsstudies en die geen rekening houden met haalbaarheid op economisch vlak. Maar ik heb daar ook al tal van keren aan toegevoegd dat deze normen wel effectief beleidsdoelstellingen zijn. Dat we intussen zowat alle luchtkwaliteitsnormen respecteren en dat we een nieuw Vlaams luchtbeleidsplan aan het voorbereiden zijn, toont aan dat de inspanningen van dit beleid lonen en dat we inspanningen willen leveren.

De visie van de Vlaamse Regering is trouwens ook heel duidelijk: "In 2050 is de vervuiling van de binnen- en buitenlucht onder controle en heeft deze geen negatieve invloed meer op de luchtkwaliteit; de kritische lasten voor zuur- en stikstofdepositie worden niet meer overschreden. De luchtvervuiling door antropogene bronnen, zoals industrie, landbouw en vervoer, is drastisch teruggebracht. De leefomgeving in Vlaanderen is groen, rustig en gezond. Ze heeft geen negatieve invloed op de gezondheid van haar bewoners en bevordert hun welzijn."

Deze langetermijnvisie sluit aan bij de Europese doelstellingen om tegen 2050 de richtniveaus voor menselijke gezondheid van de Wereldgezondheidsorganisatie te bereiken.

In lijn met de Europese doelstellingen zal het volgende luchtactieplan ernaar streven om in 2030 de gezondheidsimpact ten gevolge van luchtverontreiniging te halveren en de gebieden van ecosystemen waar de eutrofiëringgrenzen zijn overschreden, met een derde terug te dringen.

Ook de landbouw heeft een aanzienlijke milieudruk. Dat geldt ook voor de andere regio's in Europa met een productieve landbouwsector. Door mijn beleid en de inspanningen van de sector wordt daar hard aan gewerkt. Zo blijkt uit het Landbouwrapport (LARA) dat de eco-efficiëntie van de landbouw er nog op vooruit gaat.

Ik wil ook een aantal instrumenten en milieuthema's overlopen waarmee en waarvoor de afgelopen jaren resultaten zijn geboekt die ook de komende jaren nog vruchten zullen afwerpen.

Een van de sterke instrumenten die aanleiding heeft gegeven tot verlaging van de milieudruk, is de ondersteuning van duurzame investeringen in de landbouwsector via het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF). Met de start van het Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) III in 2015 zet

het VLIF nog sterker in op de ondersteuning van duurzame investeringen dan tijdens PDPO II.

Uit de VLIF-activiteitenverslagen van 2015 en 2016 blijkt dat de gebruikte selectiemethodologie aanleiding heeft gegeven tot een sterke focus van het beschikbare VLIF-budget op de meest duurzame investeringen. Het is dan ook te verwachten dat de volgende voorziene evaluaties een nog sterkere bijdrage van het VLIF zullen aantonen.

Er zijn ook andere maatregelen zoals het nieuwe adviseringssysteem KRATOS, de naschoolse vorming en innovatiemaatregelen waarbij wordt ingezet op milieuthema's.

In het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) gaat steeds meer aandacht naar een verdere integratie van de milieubezorgdheden in het landbouwbeleid en dit zowel in de eerste pijler als in de tweede pijler. Dit zal ook voor het GLB na 2020 zeker een weg zijn die we verder moeten bewandelen en zelfs nog versterken.

De Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zal zeker een bijdrage leveren aan het verlagen van de milieudruk. Hoewel de PAS in eerste instantie bedoeld is om de impact op de Habitatrichtlijngebieden te verminderen, zal er zeker ook een algemene positieve impact zijn op het milieu en de milieukwaliteit. De generieke aanpak voorziet sinds de beslissing van de Vlaamse Regering van 30 november 2016 zelfs in een verhoogde afbouw van ammoniakuitstoot voor de landbouwsector.

Ook voor de sectoren energie, industrie, huishoudens, transport en handel en diensten werd de emissietaakstelling onder het BAU 2030-scenario (business as usual) vastgeklikt. Specifiek voor de landbouwsector werd ten opzichte van de doelstelling berekend onder het BAU 2030-scenario, een extra generieke reductie opgelegd waardoor in 2025 het emissietotaal van 36,7 kiloton ammoniak moet worden bereikt.

Geïntegreerde gewasbescherming of 'Integrated Pest Management' (IPM) moet door alle land- en tuinbouwers sinds 1 januari 2014 verplicht worden toegepast. Geïntegreerde gewasbescherming geeft de voorkeur aan oplossingen die het minst gevaarlijk zijn voor de gezondheid en het milieu. Dat is noodzakelijk om mens, dier en milieu te beschermen.

Mijnheer Sanctorum, ik zou hier nog een hele tijd kunnen doorgaan met het opsommen van de inspanningen die gebeuren in het kader van de landbouw. De transitie naar een duurzame en leefbare landbouw is een verantwoordelijkheid van de hele keten. De diverse stakeholders in die keten, van leveranciers over landbouwers tot verwerkers en retailers, zijn zich bewust van dit verhaal en zetten daar ook op in. Ik denk dan aan de duurzaamheidsprojecten binnen organisaties zoals BEMEFA, de zuivelindustrie en het Verbond van de Tuinbouwcoöperaties. Ook hun gezamenlijke inzet om de voedselverliezen te reduceren, toont aan dat systeemdenken voor hen essentieel is.

In uw laatste vraag peilt u naar de buitenlandse voetafdruk van ons voedingspatroon. Ik wil benadrukken dat dit aspect ook voor vele andere consumptiegoederen geldt.

Omdat ik dat bredere perspectief voor ons voedingssysteem belangrijk vind, heeft het Landbouwrapport 2016 gefocust op het Vlaamse voedingssysteem. Uit het rapport komt duidelijk naar voren dat Vlaanderen een rol heeft in de wereldwijde voedselproductie met zijn hoogproductieve landbouw en exportgerichte agrovoedingsindustrie. We zien een economisch succesverhaal, en dat mag ook eens worden benadrukt, maar we moeten de duurzaamheid continu verbeteren zodat we ook in de toekomst de vruchten kunnen plukken van deze belangrijke economische sector.

Ons voedselsysteem wordt geconfronteerd met uitdagingen op milieuvlak, maar er zijn evenzeer uitdagingen op andere vlakken, zoals voedinggerelateerde welvaartsziekten, voedselarmoede in de wereld, Europese consumenten die vreemd zijn geraakt van de productie van hun voedsel, dat bovenal goedkoop en veilig moet zijn.

In Visie 2050 geeft de Vlaamse Regering aan dat het voedingssysteem moet zoeken naar geïntegreerde oplossingen, innovatieve waardeketens en systeeminnovaties in het voedselsysteem zodat alle actoren in de voedselketen correcte prijzen krijgen voor hun producten en de voedselproductie een kleinere ecologische voetafdruk heeft. Daar zet ik mij vanuit mijn bevoegdheden ten volle voor in.

Uit het onderzoek naar het verminderen van de milieu-impact van ons voedingssysteem komen vaak drie maatregelen steevast terug. Een eerste maatregel zijn de productiviteitswinsten, waarvoor ik verwijs ik naar de efficiëntieverbeteringen in de landbouw. Een andere maatregel is de verduurzaming van het voedselpatroon met vleesmatiging en gezonder eten. Tot slot moeten we ook voedselverlies tegengaan. De bevindingen van de systeembalans sluiten hierbij aan en de oplossingsrichtingen kunnen hierbij inspiratie bieden.

Ook over lokale voedselstrategieën, korte keten, evenwichtige voeding, informeren en sensibiliseren we. Onder andere via gedragsonderzoek worden stappen gezet. We hebben de lokale voedselsteunpunten binnen de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten goedgekeurd om de lokale besturen daar ten volle bij te ondersteunen.

De voltallige Vlaamse Regering en de partners uit de voedingketen zetten sterk in op het verminderen van voedselverlies. Ik verwijs voor een uitgebreide rapportage naar de mededeling aan de Vlaamse Regering van vorige vrijdag. Tegen 2020 willen we de voedselverliezen in Vlaanderen met 15 procent reduceren. Daarmee versterken we Flanders Agrofood Valley, maken we werk van de circulaire economie en leveren we een bijdrage aan de 'sustainable development goals'.

Mijnheer Sanctorum, het is een lang antwoord, maar eigenlijk is het nog veel te kort, want ik kan zo nog uren doorgaan. Voor wie zou twijfelen of er iets gebeurt, was dit een eerste aanzet van alle initiatieven die op het veld plaatsvinden.

De voorzitter: De heer Sanctorum heeft het woord.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Minister, ik dank u voor uw antwoord. Ik wil meteen inpikken op het laatste dat u hebt gezegd. U wilt aantonen dat er iets gebeurt, maar ik denk dat er niemand is die daaraan twijfelt. Dit is een beetje de benadering of het glas halfvol of halfleeg is, maar eigenlijk is dat tweemaal hetzelfde: het is half.

De vraag vandaag is of er een indicatie is dat die transitie waar u zelf naar hebt verwezen, wordt ingezet. Minister, ik heb de indruk dat het antwoord is: neen, of we weten het niet. Er zijn allerlei goede intenties en analyses, maar is die transitie ook ingezet? Het feit dat alles stagneert, wijst erop dat dat niet het geval is, of dat we het niet weten.

Minister, bij het succesverhaal dat u van het beleid wilt maken, moeten we op zijn minst toch een aantal kanttekeningen maken. Er zijn een aantal zaken uit het rapport zoals de verdieseling waar vaak naar wordt verwezen. Via een verhoging van de belasting zouden er minder dieselwagens worden aangekocht. Het klopt dat de piek van het aandeel dieselwagens een aantal jaren geleden op 62,5 procent lag. Het laatste cijfer dat we erover kennen, is 61 procent. Het aandeel stijgt niet verder, maar het blijft wel in dezelfde zone hangen.

Een ander voorbeeld is de jaargrenswaarde voor fijn stof. Die wordt overal gerespecteerd, wat een goede zaak is, maar 94 procent van de Vlamingen wordt blootgesteld aan concentraties die hoger zijn dan wat de Wereldgezondheidsorganisatie aangeeft. Kunnen we dan tevreden zijn? We moeten ons daar op zijn minst vragen bij stellen. Toen u daarnet zei dat u die advieswaarde van de Wereldgezondheidsorganisatie ook belangrijk vindt, kan ik dat alleen toejuichen, maar ik heb ze nog nooit in een beleidsdocument expliciet als een beleidsdoelstelling gelezen. Als daar verandering in komt via het luchtkwaliteitsplan dat eind dit jaar moet worden afgerond, dan is dat des te beter, maar vandaag wordt die WGO-advieswaarde voor fijn stof nergens opgenomen als een expliciete beleidsdoelstelling.

Wat de landbouw betreft, twijfelt niemand eraan dat de eco-efficiëntie is toegenomen, maar het rapport zegt heel duidelijk dat we botsen op de limieten. Dit rapport gaat ervan uit dat het niet zal lukken om die eco-efficiëntie te blijven verbeteren. De twee eerste titels in het rapport over de oplossingen gaan over anders eten – een lagere consumptie van dierlijke producten – en over anders produceren en verdienen. Er staat letterlijk: "Er zal moeten ingegrepen worden op de productievolumes en hierbij heeft de overheid een rol te spelen." Dat is op zijn minst gezegd toch een andere nuance dan wat u hier antwoordt op deze vraag. Dus nogmaals, minister, ik hoop dat er ook op het vlak van landbouw, waar er inderdaad al een verbetering heeft plaatsgevonden, nog een substantiële stap vooruit wordt gezet.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Het klopt wat mijnheer Sanctorum zegt dat landbouw en vooral wegverkeer voor een zeer hoge milieudruk zorgen. En nog veel erger is dat de vooruitgang in de vermindering van de milieudruk niet snel genoeg gebeurt. Ik maak me daar oprecht zorgen over, en dat is ook een bezorgdheid in tal van rapporten, zeker wanneer het over verkeer gaat. Het aantal autokilometers neemt niet af maar eerder toe, en dat is toch wel een bijzonder groot probleem. Het klopt dat autodeelsystemen en elektrische wagens goede zaken zijn die zullen leiden tot een milieuvriendelijker verkeersgedrag, maar de milieudruk zal hoog blijven als we alleen daarop inzetten. Ik denk dat we nog veel meer en veel beter moeten doen. De vraag is dus of er genoeg gebeurt. U zegt dat u tegen 2050 streeft naar een veilig Vlaanderen wat milieu betreft, maar ik vind dat dit nog heel ver van ons bed is. Ik wil u dan ook vragen om het sneller en beter te doen.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Dit gaat over één generatie. In een transitie gaat men stap voor stap. Als je wilt leren lopen, moet je eerst kunnen stappen, en sommigen vergeten dat wel eens en willen heel snel en bruusk gaan. We hebben in een aantal dossiers gezien wat het betekent om snel en bruusk vooruit te gaan: men wordt dan teruggeslingerd in de tijd in plaats van stappen vooruit te zetten.

Ik ben het niet eens met diegenen die roepen 'Fors vooruit!' en die alles rap willen veranderen en door de strot van de Vlamingen willen duwen. Ik geloof daar niet in. Ik denk dat de aanpak van stap voor stap die deze Vlaamse Regering heeft afgesproken en die toch in één generatie deze ambitie wil waarmaken, de enige juiste weg is. Er wordt dagelijks aan gewerkt. De resultaten zijn er op het terrein. Aan diegenen die denken of voorspiegelen dat het anders kan en op een heel snelle manier: ik geloof er niet in en ik denk ook niet dat het realistisch is om het op die manier te doen.

De voorzitter: De heer Sanctorum heeft het woord.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Minister, iedereen wil stap voor stap werken: daar gaat de discussie niet over. Het gaat over de kloof tussen wat we vandaag weten over hoe het functioneert en wat er gebeurt, en de

fantastische visie tegen 2050. Daar is een gigantische kloof tussen. We weten vandaag niet hoe we van vandaag naar 2050 gaan. Daar heb ik een fundamenteel probleem mee. Ik hoor nogmaals veel mooie intenties – en ik twijfel er zelfs niet aan dat die oprecht zijn –, maar we weten vandaag niet hoe we naar dat fantastisch beeld van 2050, dat u daarnet beschreef, zullen geraken. Dat is volgens mij toch echt iets wat ontbreekt in het beleid.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.